

مدرس:

خلیل عقیلی فرج

Draghili.blog.ir

دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم

دانشکده علوم قرآنی ملایر

آیین ویرایش متون علمی

فایل چهارم

چگونگی ویرایش متن

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله

حق را بگو

و در راه خدا، از حسرت زندهش
هیچ ملامتگری مترس

حلیه الاولیاء، جلد ۱، صفحه ۳۳۱

۱- نشانه گذاری در متن

✓ هرچند رعایت نشانه گذاری ها در نگاه اول ساده به نظر می آید، اما رعایت نکردن آن، بسیاری از اوقات باعث خوانش غلط متن می شود و ممکن است مقصود نویسنده به خواننده منتقل نشود.

□ نقطه (.):

✓ نشانه مکث کامل است و در انتهای جمله کامل آورده می شود:

دوستم سال گذشته از دانشگاه فارغ التحصیل شد.

□ ویرگول (،):

✓ این علامت نشانه مکث کوتاه است و نشان می دهد که اجزای قبل و بعد از آن، با

یکدیگر پیوند دارند:

با بررسی اقدامات لازم، قاضی وی را عفو کرد. زن و مرد، پیر و جوان، شهری و روستایی،

همه باید در آباد کردن کشور بکوشند.

□ نقطه ویرگول (!):

✓ این علامت نیز نشانه وقف است؛ ولی وقف آن کمتر از نقطه و بلندتر از ویرگول است.

مثال:

✓ مریم صبح زود از خواب برخاست؛ صبحانه خورد و پس از آن، از خانه خارج شد.

✓ «گفتن» فعل متعدی است؛ یعنی به مفعول نیاز دارد.

□ گیومه («»):

✓ گیومه نیز مانند پرانتز یا آکولاد، جزو علائمی است که به صورت جفت به کار می‌رود. به عبارتی دیگر این علامت نگارشی در ابتدا و انتهای جمله دیده می‌شود. در زبان انگلیسی به گیومه quotation mark گفته می‌شود و آن را به صورت (" ") نمایش می‌دهند. یک اشتباه رایج در متون فارسی استفاده از کوتیشن به جای گیومه است. برای نقل قول در زبان فارسی باید از گیومه استفاده شود و استفاده از معادل انگلیسی آن نادرست است.

□ کاربردهای گیومه

۱- بیان نقل قول مستقیم

✓ نقل قول مستقیم رایج‌ترین کاربرد گیومه است. در نقل قول‌های مستقیم پس از واژه

گفت، حتما گیومه را خواهید دید. این نشانه حدود جمله را مشخص می‌کند و مخاطب

متوجه می‌شود که نقل قول دقیقا کجا به پایان رسیده است.

✓ نمونه: گفت: « استعدا می‌کنم از این شوخی‌ها نفرمایید... قصد داریم انشالله همین

روزها برای حل مشکل اقدام کنیم.»

□ کاربردهای گیومه

۲- برای اشاره به اصطلاحات جدید و ناآشنا

✓ اگر در قسمتی از متن، می‌خواهید عبارت یا جمله‌ای را بیاورید که می‌دانید برای

مخاطب جدید و ناآشنا است، بهتر است آن عبارت داخل گیومه قرار بگیرد. به مثال

زیر توجه داشته باشید:

✓ نمونه: به گیومه در زبان انگلیسی «کوئیشن مارک» گفته می‌شود.

□ کاربردهای گیومه

۳- اشاره و تاکید بر روی یک عبارت یا واژه

- ✓ از دیگر کاربردهای گیومه، می‌توان به نقش تاکیدی آن اشاره کرد. به عبارتی اگر می‌خواهید توجه خواننده را به یک اصطلاح یا جمله ویژه‌ای در متن خود معطوف کنید، می‌توانید آن عبارت را در داخل گیومه بگذارید. لازم به ذکر است که برای نشان دادن تاکیدی بودن یک عبارت یا جمله، می‌توانید آن را بولد یا ایتالیک نیز بکنید.
- ✓ نمونه: در میان قاریان برتر دنیای اسلام نمی‌توان استاد «مصطفی اسماعیل» را از قلم انداخت.

□ کاربردهای گیومه

۴- تضمین در شعر

✓ اگر شاعری یک بیت از شعر یک شاعر دیگر را بدون هیچ تغییری در شعر خود آورده باشد، آن بیت باید در داخل گیومه قرار بگیرد. به این صنعت ادبی تضمین در شعر گفته می‌شود. برای درک بهتر، به بیت زیر که یک بیت از سعدی اما با تضمینی از قرآن است توجه کنید:

زینهار! از قرین بد زینهار

«وقنا ربنا عذاب النار»

□ کمانک (پرانتز):

✓ یکی دیگر از نشانه‌های نگارشی که به صورت جفت به کار می‌رود، پرانتز ( ) است. پرانتز یک واژه فرانسوی است و اگر به دنبال معادل آن در زبان فارسی هستید، باید از واژه کمانک یا دو هلال استفاده کنید. پرانتز در برگیرنده جمله معترضه است؛ به عبارتی پرانتز عموماً جایی مورد استفاده قرار می‌گیرد که جمله یا عبارتی برای توضیح بیشتر جمله پیش از خود قید شده باشد به گونه‌ای که با حذف جمله داخل پرانتز، آسیبی به ساختار جمله اصلی وارد نشود.

موارد استفاده از کمانک در نگارش فارسی

۱- آوردن توضیح تکمیلی در متن

✓ گاهی اوقات لازم است اصطلاح یا عبارتی برای کامل‌تر کردن جمله پیش از خود آورده شود. این جمله، جزئی از جمله اصلی نیست چراکه با حذف آن خللی به ساختار جمله وارد نشده و صرفاً برای توضیح بیشتر آمده است. این چنین جملاتی باید در میان پرانتز قرار بگیرند.

✓ موضوعی که باید به آن توجه داشته باشید این است که جملات معترضه یا میان‌جمله تنها زمانی باید آورده باشند که واقعا به وجود آنها نیاز باشد.

موارد استفاده از کمانک در نگارش فارسی

✓ نمونه:

کافکا که از دوست خود درخواست کرده بود پس از مرگش تمام آثارش را بسوزاند (که البته ماکس به این وصیت عمل نکرد و آثار او را منتشر کرد) یکی از تاثیرگذارترین نویسندگان مشهور آلمانی است.

موارد استفاده از کمانک در نگارش فارسی

۲- ذکر معنی یا مترادف یک واژه یا اصطلاح

- ✓ در حین نوشتن یک مطلب، بسیار پیش می‌آید که از واژه یا اصطلاحی استفاده کنید که لازم بدانید معنی یا مترادف آن را برای مخاطب شرح دهید. بسیاری از واژه‌ها در زبان‌های دیگر دارای معادل و بسیاری از آن‌ها در زبان فارسی دارای مترادف و هم‌خانواده هستند. برای قید این واژه‌ها، باید آن‌ها را داخل پرانتز قرار دهید.
- ✓ نمونه: پرانتز (کمانک) از دو خط هلالی شکل به صورت نیم‌دایره ساخته شده است و شکل ظاهری آن در زبان فارسی و انگلیسی یکسان است.

موارد استفاده از کمانک در نگارش فارسی

۳- ذکر اسامی کامل افراد یا قید تخلص آن‌ها

✓ احتمالاً بسیار دیده باشید که در متنی از اسامی مستعار یا تخلص افراد نام برده شده

است. در چنین مواقعی برای رفع ابهام احتمالی و برای اینکه مخاطب به درستی متوجه

شود، نام کامل شخص یا تخلص آن در پرانتز قرار می‌گیرد. نمونه:

خواجه شمس‌الدین محمد بن بهاء‌الدین محمد حافظ شیرازی (متخلص به لسان‌الغیب) از

شعرای فارسی زبان سده هشتم ه.ق است.

شهر توس (نام قدیمی مشهد مقدس) پایتخت مذهبی ایران است.

موارد استفاده از کمانک در نگارش فارسی

۴- بیان تاریخ مربوط به تولد و فوت اشخاص

✓ تاریخ تولد و فوت مشاهیر، داخل پرانتز و پس از ذکر نام آنها آورده می‌شود. توجه داشته باشید که این یک توضیح اضافه است که با حذف آن آسیبی به ساختار جمله وارد نمی‌شود اما به صلاح دید نویسنده، ارائه این اطلاعات اضافه‌تر به مخاطب ضروری بوده است.

✓ نمونه: فیودور میخایلوویچ داستایفسکی (۱۸۲۱-۱۸۸۱) نویسنده تاثیرگذار و مشهور روسی است.

موارد استفاده از کمانک در نگارش فارسی

۵- ارجاع درون متنی (مهم)

✓ هر گاه لازم باشد در داخل متن، منبع گردآوری مطلب، نام نویسنده یا شماره صفحه قید شود، اطلاعات مربوطه باید در میان پرانتز قرار بگیرند. به این اقدام ذکر منبع درون متن یا ارجاع درون متنی گفته می‌شود که معمولاً به شکل (نام خانوادگی مؤلف، سال چاپ، جلد، صفحه)

✓ نمونه: هر شخصی بدون اجازه، ترجمه شخص دیگری را به نام خود چاپ و نشر کند، از سه ماه تا یکسال به حبس تأبیدی محکوم خواهد شد. (ماده ۲۴ قانون حمایت از حقوق مولفان و هنرمندان)

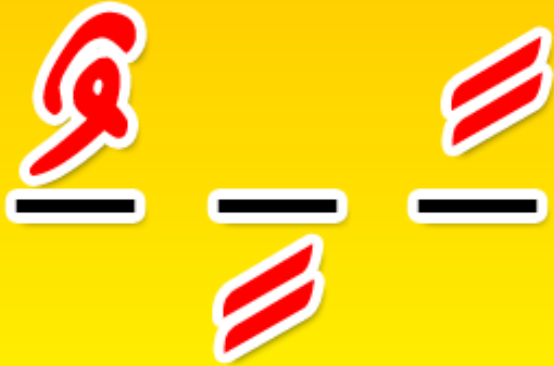
نقطه داخل پرانتز یا خارج پرانتز گذاشته می شود؟

✓ چنانچه جمله داخل پرانتز یک جمله کامل باشد، تمامی علائم نگارشی مربوط به آن جمله اعم از نقطه، ویرگول، علامت سوال و... درون پرانتز قرار می گیرند. اما اگر پرانتز یا کمانک صرفاً برای ذکر معنی، مترادف یا ذکر یک اصطلاح در میان جمله آمده باشد، علائم نگارشی بیرون از پرانتز قرار می گیرند.

□ تنوین

تنوین

✓ تنوین از نشانه‌های ثانویه الفبای فارسی

برگرفته از الفبای عربی است. و به همان شکل

نصبی (ـَ)، جری (ـِ) و ضمی (ـُ) که در عربی به

کار می‌رود، به فارسی راه پیدا کرده است.

تنوین از حدود سده هفتم در زبان فارسی

رایج شد.

□ جایگزین‌های مناسب فارسی برای کلمات تنوین‌دار

✓ احتراماً: با احترام

✓ اساساً: در اصل

✓ احتمالاً: به احتمال / احتمال دارد / شاید

✓ اشتباهاً: به اشتباه

✓ احتیاطاً: برای احتیاط

✓ اصطلاحاً: به اصطلاح / در اصطلاح

✓ اختصاراً: خلاصه / به اختصار

✓ اصلاً: هرگز / هیچ وقت

✓ اختصاصاً: اختصاصی

✓ اضطراراً: ناگزیر

✓ اخیراً: به تازگی / تازگی‌ها

✓ الزاماً: به اجبار

✓ ارتجالاً: بی‌درنگ

✓ حضوراً: حضوری

✓ ایضاً: هم / نیز / همچنین

✓ حتماً: به طور حتم / به یقین / بدون شک / بی شک

✓ آنأ: در لحظه

✓ حقیقتاً: به راستی

✓ باطنأ: در باطن

✓ تدریجأ: رفتہ رفتہ / کم کم / به تدریج ✓ دقیقأ: به دقت

✓ سریعأ: به سرعت / با سرعت

✓ تصادفاً: اتفاقی

✓ شفاهاً: شفاهی

✓ تصریحأ: به صراحت

✓ صریحأ: صریح

✓ تعمدأ: عمدی / خودخواسته

✓ کتباً: کتبی

✓ ظاهراً: به ظاهر

✓ گاهاً: گاهی / گهگاه / هر چند گاه / گاه / گاه گدار

✓ عمیقاً: ژرف

✓ لزوماً: لازم است

✓ عادتاً: از روی عادت

✓ متعاقباً: پس از این

✓ عامداً: عمدی، خودخواسته

✓ عمدتاً: به طور عمده / در بیشتر موارد ✓ متفقاً: گروهی / جمعی

✓ متناوباً: به تناوب

✓ فوراً: سریع، به سرعت

✓ متناسباً: به تناسب

✓ قاعدتاً: طبق قاعده

۲- جدانویسی و سرهم نویسی:

✓ به اعتقاد برخی صاحب نظران، جدانویسی کلمه ها بر سرهم نویسی آن ها، اولویت دارد.

کلماتی که پیوسته نوشتن آنها خواندن را دشوار می کند یا باعث طولانی شدن کلمه یا پُر

دندانه شدن آنها می شود، باید جدا نوشته شوند. همچنین هر کلمه که یک واحد معنایی

مستقل دارد، باید جدای از کلمات دیگر نوشته شود.

✓ علاوه بر این رعایت نیم فاصله در نوشتن کلمات نیز ضروری است. از نیم فاصله استفاده می شود که دو یا چند کلمه در کنار یکدیگر، یک کلمه مستقل را تشکیل می دهند. **مثال:** کلماتی مانند دانش آموز، تقسیم بندی، کتاب ها و رو به رو باید با نیم فاصله نوشته شوند.

✓ با این حال، کلماتی در زبان فارسی وجود دارند که سرهم نوشتن آنها در میان همگان جا افتاده است. این گونه کلمات می بایست به همان صورت رایج و معمول نوشته شوند. **مثال:** لبخند، دانشگاه، گلبرگ، خوشحال و مانند این ها.

۳- املا و تلفظ درست واژگان:

✓ نوشتن واژگان با املا صحیح، باعث می شود که نویسندگان منظور خود را بدون ابهام به

خواننده منتقل کند. بیشتر اوقات، اشتباهاتی در تلفظ یا نوشتن کلمه ای باعث گمراه کردن

خواننده می شود. پس رعایت این نکته در هنگام نگارش لازم و ضروری است.

✓ چند نمونه از غلط های املائی رایج عبارتند از:

«راجع به» که باید به صورت «راجع به» نوشته شود

شکر گذاری: شکر گذاری

نهار: ناهار

جد و آباد: جد و آبا.

نام گذاری: نام گذاری

✓ همچنین در زبان فارسی کلمات بسیاری وجود دارند که مانند هم خوانده و تلفظ می شوند
اما املاي آنها متفاوت است. هنگام نوشتن، باید از به کار بردن آنها به جای یکدیگر
خودداری شود. مانند:

- ✓ آجل: به معنای آینده و مدت دار / عاجل: سریع و شتابان   اَمَل: آرزو / عمل: کار
- ✓ انتساب: نسبت دادن / انتصاب: گماشتن   اساس: پایه و بنیاد / اثاث: لوازم خانه
- ✓ اثیر: کره آتش، عالی، بلند / اسیر: گرفتار   ثنا: ستایش / سنا: روشنایی
- ✓ امارت: امیری، حکومت / عمارت: بنا و ساختمان   حوزہ: ناحیہ / حوضہ: آبگیر

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ